

Araguaia
amb el Bisbe Casaldàliga

Rivadenegra, 6 - 10è
08002 BARCELONA
Tel. 93 317 61 77
Fax 93 412 53 84

correu electrònic: araguaia@pangea.org
<http://www.araguaia.pangea.org>

CARTA N. 70 - FEBRER 2012

MISSATGE DEL BISBE PERE, LLEGIT A LA PRESENTACIÓ DE L'AGENDA LLATINOAMERICANA 2012

El passat dia 24 de novembre, vam fer la presentació de l'agenda Llatinoamericana 2012.. En ella va participar la Mònica Vargas membre de l'Observatori de Deute en la Globalització. En la seva xerrada "cap unes polítiques de Consum més equitatives i sostenibles, va fer una clara denúncia del deute ecològic que tenim en vers els pobles del sud. El bisbe Pere hi va ser present amb aquest missatge que ens va fer arribar.

Per la presentació de l'Agenda Llatinoamericana 2012 a Barcelona.

Més que una presentació de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, és una representació de la nostra utopia. Una trobada de gent de caminada. Assumint una vegada més el programa, l'agenda, del Regne.

Els enemics dels nostres somnis ens acusen de "no aportar res en concret ". Concreta és la vida, concreta la solidaritat, concret el Moviment Popular, concretes les Comunitats Eclesials de Base i les pastorals, concreta la fidelitat diària en el seguiment de Jesús. Portem, aquest any la convocatòria concreta del Regne de Deu vivenciat en versió indígena amb el "Sumak Kawayay" del Bon viure i el Bon Conviure. Passos, gestos, propostes d'una alternativa que contesta, amb la força de l'Esperit, la política capitalista neoliberal del macro-consumisme, del privilegi d'una elit deshumana que exclou la immensa majoria de la família humana de Deu.

Presentem una agenda més, convocant la Caminada, amb l'estímul del Testimoni dels nostres màrtirs, sent tots, totes també, testimonis del Regne com proclamàvem a la Romaria. Don Helder Camara, ens va deixar com a testament aquesta consigna insistent: "No deixin caure la profecia"; no deixem caure la profecia. Davant totes les crisi de l'imperi del lucre, proclamem, indignats i esperançats, les victòries del Regne.

Pere Casaldàliga, amb bastó i amb la Fidel esperança.

Drets Humans - Poble de Déu - Tercer Món - Ecologia - Ecumenisme

CAMPANYA 2012: SUMAK KAWSAY (BON VIURE - BON CONVIURE)

Des de fa uns anys el tema de la nostra campanya annual coincideix amb el de l'Agenda llatinoamericana. És per això que ens ha semblat adient publicar, com a introducció de la campanya, un extracte de la presentació de l'agenda d'enguany.

Llatinoamericana'2012 es complau a dedicar les seves pàgines a la Utopia indígena del "**Bon Viure**", **Sumak Kawsay** en la seva expressió quítxua, la més coneguda en el continent. No es tracta d'un tema realment nou, però sí d'una riquesa de saviesa que només els darrers anys els pobles indígenes estan traient a la llum i oferint-la al món com la seva aportació a l'aventura humana. Escoltar aquesta proposta, acollir-la, donar-la a conèixer arreu del nostre continent i més enllà, i meditar-la, és el que volem fer en aquesta Agenda, sumant-nos a la reflexió col·lectiva que s'està duent a terme dins i fora del continent sobre aquest *Sumak Kawsay*.

El Bon Viure s'ha de combinar amb un **Bon Conviure**. No vivim bé si no convivim bé, entès això, efectivament, en un sentit integral: convivència entre els humans, convivència amb la resta d'espècies —per evitar l'"especisme"—, i convivència amb tota la natura, en harmonia integral.

Bon Viure que no és pas la bona vida insolidària, ni el viure millor de l'acumulació o del progrés indefinit a qualsevol preu. Bon Viure que pot dur en bona part al decreixement, a la vida "natural", a la sobrietat per tal que tothom també pugui viure bé. El més radical del missatge que el Sumak Kawsay, tot i que sense explicitar-lo, ens presenta és la necessitat i la urgència d'un "canvi sistèmic". Allò que està en joc sota la temàtica de tot aquest debat, és la inviabilitat del sistema actual i la necessitat d'esforçar-nos per trobar una alternativa, començant, sens dubte, per canviar els nostres caps.

Aquest canvi sistèmic inclou el reconeixement dels erronis paradigmes de base sobre els que hem construït tot l'edifici, la identificació del moment històric i els camins pels quals ens desviem, la necessitat de canviar conceptes i nocions bàsiques que ens estan fent mal, així com la urgència per revertir el camí mal caminat i el creixement nociu a què encara ens sentim absurdament lligats.

Doncs bé, alhora que escoltar i acollir profundament aquesta proposta indígena del **Bon Viure**, també volem posar-la en diàleg amb les **Grans Causes Llatinoamericanes** per les quals sempre hem advocat. Encaixen en el **Bon Viure** les que hem anomenat **Causa Popular, Causa Indígena, Causa Negra, Causa Feminista i Causa Ecològica**? Continuen tenint vigència? Continuem estant en un temps hàbil per a Grans Causes o, com n'hi ha que diuen, ja no és temps d'utopies ni de projectes històrics?

Podríem dir que **les Grans Causes han configurat per a tots nosaltres la Utopia Llatinoamericana** dels darrers temps. El nostre Bon Viure tradicional llatinoamericà ha estat fet d'esforç i passió per aquestes Grans Causes. Elles ens han marcat les vies d'acció i de praxi per lluitar per l'altre món possible, que per als cristians és una concreció d'aquell altre Bon Viure que Jesús va anunciar i que va anomenar **Malkuta Yahvéh, Regne de Déu**. Per aquestes Grans Causes ens hem esforçat generosament, a elles han consagrat la seva vida la nostra gent gran, i per elles van lliurar també la seva vida els nostres màrtirs.

José María VIGIL

PERE CASALDÀLIGA: 40 ANYS DE BISBE

Us transcrivim un text sobre els 40 anys de bisbe d'en Pere Casaldàliga que ha escrit l'Antonio Canuto, un vell amic de la Prelazia, que va participar a la nostra trobada de l'any 2009.

Les estrelles, l' Araguaia i nosaltres en som testimonis:

Pràcticament en els mateixos dies en què D. Leonardo deixa el ramat d'aquesta església, i Dom Eugênio Rixen l'assumeix com a administrador apostòlic, es compleixen els quaranta anys de l'ordenació de Pere Casaldàliga, com a bisbe.

Va ser el dia 23 d'octubre de 1971. Un moment molt important per a la Prelazia que d'aquesta manera tenia el seu primer bisbe. Un moment que no pot ser oblidat.

Va ser un esdeveniment que va marcar profundament l'església i, sobretot, als qui vam tenir el privilegi de participar.

Tres anys després de l'arribada d'en Pere a la regió, el segon semestre del 1968, acompanyat d'en Manuel Luzón, per a començar un nou camp de missió, l'església de la Prelazia es consolidava amb l'ordenació del seu primer bisbe. En Pere va ser ordenat per Dom Fernando Gomes dos Santos, Arquebisbe de Goiânia, Dom Tomás Balduino, bisbe de la Diocesi de Goiás i Dom Juvenal Roriz, bisbe de Rubiataba, GO.

Tres elements, més que significatius, imprimen aquella cerimònia d'un caràcter totalment innovador i profètic que van tenir una forta repercussió, no tan sols a l'església del Brasil, sinó també a moltes esglésies del món i la societat.

El primer: L'ordenació es va celebrar en la catedral més gran i rica del món. La volta d'aquesta catedral estava ornada per una multitud incalculable d'estrelles del cel. Les parets estaven formades d'una banda per les aigües lliures de l' Araguaia, i d'altra per les cases obertes del poble de São Félix. Al fons, l'esglesiola petita i pobre de la comunitat. Al peu de la muntanya, com per a recordar la provisionalitat i la fragilitat

de la vida, el cementiri on tantes persones, morridas ou matadas, descansaven, al costat del secular cementiri karajá.

El segon: En Pere va refusar qualsevol senyal extern que el diferenciés a l'església. Puc estar enganyat, però crec que és l'únic bisbe de Brasil, potser del món, que no ha volgut mai fer servir cap insígnia episcopal. Les insígnies episcopals, que es donen als bisbes el dia de l'ordenació, són l'anell, el bàcul, la mitra i la creu pectoral. Són símbols externs del lloc que ocupa el bisbe dins d'una església estructurada de manera jeràrquica. Símbols de la seva autoritat i el seu poder. Els bisbes encara tenen un escut que representa el seu lema de vida i servei. Els seus vestits també es diferencien dels dels simples capellans. Temps enrera els bisbes encara usaven, en les cerimònies litúrgiques, guants i calçats especials, capes vermelles i ornaments diversos. Tot això per a indicar la seva importància dins l'església.

Doncs bé, en aquella nit del 23 d'octubre de 1971, la volta celeste, les aigües de l' Araguaia i tots els qui érem allà vam ser testimonis que alguna cosa nova succeïa: un bisbe refusava les marques del poder per a poder submergir-se totalment a la vida del poble. Aquestes paraules profètico-poètiques ressonaren aquella nit.

“La teva **mitra** serà un barret de palla sertanejo (camperol), el sol i la lluna, la pluja i el cel serè, la mirada dels pobres amb qui camines i la mirada gloriosa de Crist, el Senyor.

El teu **bàcul** serà la Veritat de l'Evangeli i la confiança del teu poble en Tu.

El teu **anell** serà la fidelitat a la Nova Aliança del Déu Alliberador i la fidelitat al poble d'aquesta terra. No tindràs un altre **escut** que la força de l'esperança i la llibertat dels fills de Déu, ni faràs servir altres **guants** que el servei de l'Amor.”

El tercer element que va marcar la celebració va deixar un rastre de llum i esperança. Va despertar, d'una banda l'adhesió immediata dels cristians i cristianes de tota l'església i dels més diversos sectors de la societat i, de l'altra, va provocar la reacció airada i violenta dels agents de la dictadura militar i dels qui es beneficiaven a costa del dolor i l'esclavatge de molts.

La seva carta pastoral, divulgada en aquella ocasió, i que es titulava: **UNA ESGLÉSIA DE L'AMAZONIA EN CONFLICTE AMB EL LATIFUNDI I LA MARGINACIÓ SOCIAL**, va ser un document que va marcar una època i que va ser com una separació d'aigües en l'església de Brasil.

La carta pastoral no mirava cap a dins de l'església, era un mirar de l'església sobre la realitat nua i crua del poble al què aquella església volia servir. S'hi relataven les situacions viscudes pels camperols expulsats de les seves terres treballades des de feia desenes d'anys i la realitat dels indis els territoris dels quals eren envaïts pels especuladors capitalistes. També s'hi parlava de l'explotació dels treballadors vinguts d'altres parts del país i que eren sotmesos a condicions degradants en situacions semblants a l'esclavatge.

Una paraula clara i profètica que denunciava les injustícies comeses contra el poble. En Pere deia a la introducció: "Si la primera missió del bisbe és ser profeta, i el profeta és la veu d'aquells qui no tenen veu, jo no podria, honestament, quedar-me amb la boca tancada en rebre la plenitud del servei sacerdotal".

L'ordenació no va ser tan sols una celebració, es va concretar en els cants de la Prelazia, en formes simples de vida, en el compartir la vida amb els camperols i els indígenes, en una presa de decisions de manera col·lectiva i fraterna en la què seglars, religiosos i religioses i capellans tenien la mateixa veu sempre mirant el poble i la seva història.

Han passat 40 anys, però aquell marc inicial no es pot oblidar.

Antonio Canuto

LA SITUACIÓ ACTUAL DELS POBLES INDÍGENES DE LA PRELAZIA DE SÃO FÉLIX D'ARAGUAIA ÉS DE NOU PROBLEMÀTICA I URGENT

A l'any 1960 el poble Xavante va ésser evacuat en contra de la seva llibertat, per les forces aèries de Brasil al sud de la regió, concretament a les terres indígenes de Sant Marcos, provocant amb aquesta evacuació una gran mortalitat entre la població per malalties contagioses per a les quals ells no estaven immunitzats. Interessos econòmics, tant de particulars com dels mateixos militars, van provocar aquesta evacuació, ja que estaven "ocupant" el que seria la "fazenda" més gran del món, la Suià Missu amb més de 1.700.000 hectàrees.

L'any 1992 a la conferència de Medi Ambient de Rio, la firma AGIP, nova propietària de la "fazenda", després de veure's pressionada per diversos grups socials de tot el món, es van comprometre a tornar-la als seus antics propietaris, els indis Xavantes.

A l'octubre de 1993 el govern va declarar reconeguda, demarcada i retornada, aquesta terra als indis Xavantes. Però des del 1997 fins ara, els Xavante continuen lluitant contra els invasors i depredadors que no abandonen la terra, fent impossible reprendre el curs de la vida a la seva terra sagrada.

I ara de nou sorgeix un altre problema important: El govern vol permutar de nou la terra indígena de Marâiwatsédé per la de Rio das Mortes/Araguaia. Els indis no estan disposats a ser traslladats de nou i la seva lluita comença a extremer-se amb brots de violència.

La mateixa constitució brasilera ho prohibeix. Però quan el mateix govern no està interessat en el món indígena serà difícil i pot portar els indis a emprar la lluita i la violència per mantenir els propis drets. Caldrà veure de nou com es soluciona aquest greu i important conflicte.

No gaire lluny d'aquí els indis Tapirapés estan patint de nou diverses invasions a les seves terres d'Urubu Branco, els envaeixen, tallen els arbres per vendre la fusta il·legalment, i arrasen la terra per fer pastures i portar-hi bestiar.

Cansats d'aquestes invasions, fa pocs dies, els indis van agafar alguns caps de bestiar, armes, serres mecàniques i un tractor. Les armes van ser tornades posteriorment a la Policia Federal, però el bestiar i el tractor els tenen en custòdia a la comunitat, en espera de solucions a les repetides invasions.

El resultat ha estat que tres caps de poblat han estat amenaçats de mort. I que el Cap del poblat Tapitâwa ha sofert un atemptat del qual per sort gairebé ha sortit il·lès.

La Policia, de nou, ignora l'accident, així com altres atemptats com el que van cremar part del bosc, impeding que poguessin reformar la Casa de Cerimònies. (normalment la Policia està venuda als invasors de qui reben salaris molt elevats). Un cotxe de la FUNAI (Fundació Nacional Indígena) també ha estat cremat, i han rebut diversos trets contra un punt de vigilància, on s'hi trobaven Tapirapés i funcionaris de la FUNAI.

Els indis Tapirapés esperen solucions pacífiques i lluiten per elles. Resisteixen com poden a aquestes diferents invasions de les seves terres. Però si el govern no resol aquesta situació, el Poble Tapirapé amb la justícia a les seves mans, pot respondre amb agressivitat. I, segurament, seriem molts els qui donaríem suport a la seva lluita.

CARTA DEL CAP DE LA ALDEA XAVANTE SOBRE LA PRESA DE BELO MONTE

El sol em va despertar dansant en el meu rostre. Pel mati va travessar la palla de la teulada i va jugar amb els meus ulls somnolents. El germà Vent, missatger del Gran Esperit, va bufar el meu nom fent tremolar les fulles de les plantes a fora. Jo soc Mutua cap de l'aldea dels Xavante. En la nostra llengua, Xingu vol dir aigua bona, aigua neta. I el nom del nostre riu és sagrat. Com una serp de cascavell el vent va anunciar perill. El meu cor pesava com una síndria madura, la gola demanava saliva. He sentit que el Gran Esperit de la selva estava enfadat. El riu Xingu banya tota la selva amb l'aigua de la vida. Ella porta l'alegria i el somriure al rostre dels nens de l'aldea. El Xingu porta l'aliment per a la nostra tribu.

Però avui el nostre poble està trist, el Xingu va rebre una sentència de mort. Els caps dels homes blancs mataran el nostre riu. El gemec del Vent diu que faran una planta d'energia a la nostra terra. El seu nom és Belo Monte. En el poble d'Altamira construiran una presa. Trauran una gran quantitat de terra, més del que van fer allà al Canal de Panamà.

I quan inunden un costat de la selva retenen l'aigua de l'altre. El Xingu baixarà més a poc a poc i el bosc del seu voltant s'assecarà, els animals moriran, disminuirà la fresa de peixos i si vostè encara té vida es posarà trist com l'indi. Com una gran serp platejada el Xingu llisca pel Mato Grosso i per Pará refrescant tota la selva. El Xingu va fluïnt fins desguassar en el riu Amazonas i, al seu pas, nodreix molts pobles llunyans. Si el riu mor, la gent també mor, els animals, la selva, les roques, els peixos, tot mor. Vaig aprendre això amb el meu pare, el gran cap Aritana, que em va ensenyar com pescar els peixos pel nostre aliment utilitzant la fletxa.

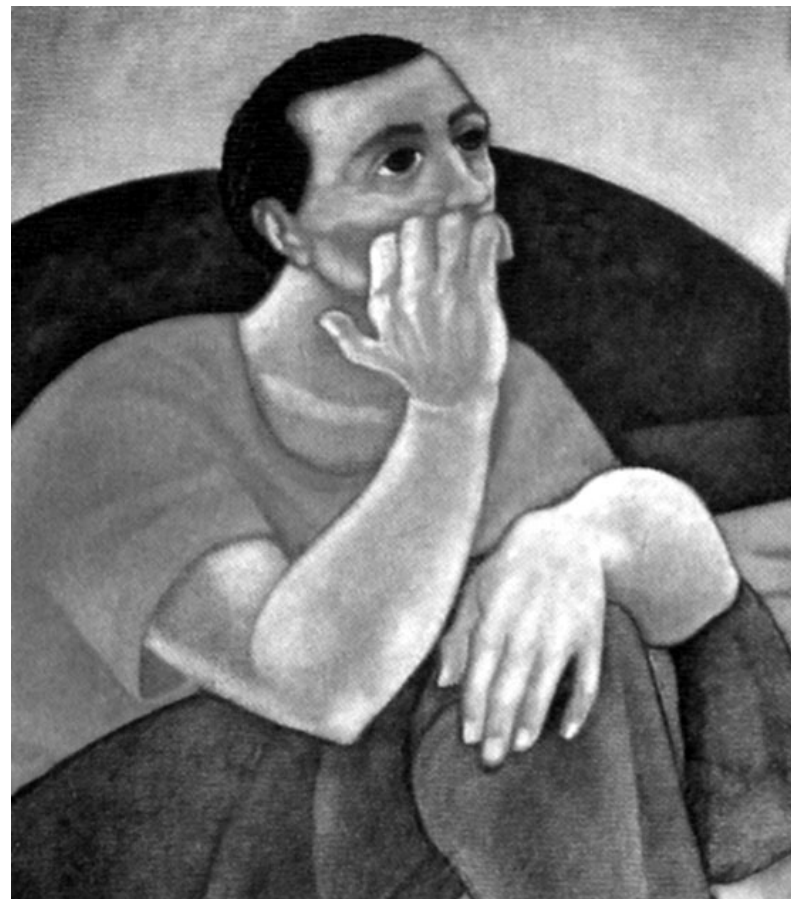
Si el Xingu mor el nen indi del futur dormirà per sempre en el passat, dirigint el cant de la saviesa del nostre poble cap al fons del mar de sang.

Al matí el Vent em va portar cap a la selva. L'Esperit del Vent té presa, cal recórrer el món, bufant el coneixement de l'ànima de la natura a les orelles d'altres xamans. Però l'home blanc és sord: ja fa molt de temps que no escolta el Vent.

Vaig parlar amb el bosc, amb el Vent, amb el Cel i amb el Xingu. Entenc la llengua de l'arara (guacamaia), del jaguar, del mico, de l'os formi-

guer, del tapir i de l'armadillo. El sol, la lluna i la terra són sagrats per a nosaltres. Quan un indi neix es torna part de la Mare Natura. Els nostres avantpassats, molts dels quals van marxar per l'acció de l'home blanc, són sagrats pel meu poble.

És veritat que després de l'arribada de l'home blanc, l'home vermell ja no va ser més el mateix. Ell va portar l'esperit de la malaltia, la grip que va matar el nostre poble. I la cobdícia que va robar els nostres arbres i va matar els nostres animals. En el passat vam ser milions, avui som tan sols cinc mil indis a la vora del riu Xingu i ningú no sap per quant de temps.

Als camps fins i tot vam aconseguir plantar mandioca, que és el nostre principal aliment juntament amb el peix. Amb ella nosaltres fem el "beiju". Diu la història que la mandioca neix del cos d'una bonica índia colgada en un camp, per causa de les llàgrimes de nostàlgia del seu país caigudes a la terra que la resguardava .

El sol em va despertar dansant en el meu ros-

tre. I el Vent va portar el clam d'aquest riu salvatge. Sóc un coratjós guerrer, no tinc por de res. Caminaré sobre caimans, m'enfrontaré a l'abraçada de mort de la boa i a les urpes terribles del puma. Saltaré per sobre de totes les coses si volguessin atrapar-me. Els esperits tenen sentiments i no els hi agrada esperar gaire.

Vaig aprendre, des de petit, a parlar amb el Gran Esperit de la selva. Va ser un dia de pluja quant corria sol dins el bosc i vaig sentir pessigolles als peus en aixafar llavors de castanyes del terra. El meu arc i la fletxa seguien la caça, mentre que era jo mateix qui era caçat per les ombres dels éssers màgics de la selva. L'esperit del Falcó Real apareix ara circumval·lant amb les seves grans ales al cel. Amb un crit agut va preguntar: "Qui va ser el primer a ferir el cos del Xingu?" El meu cor apretat com la polpa del "pe-

qui" no té prou coratge per dir que fou el representant del regne dels homes.

L'esperit del Falcó Real diu que si l'arteria del Xingu es trenqués per causa de la presa, la ira del riu s'escamparia per tota la terra com sang i la seva olor serà de mort.

El sol em va despertar jugant en el meu rostre, el dia es va obrir i em preguntà per la vida del riu. Si matéssim el Xingu tots veuríem els aliments tornar-se sorra.

L'au de cap majestuosa em va atraure cap a la reunió dels esperits sagrats de la selva. Trepitjant les velles fulles de terra amb compte, doncs la terra està embarassada, vaig seguir el camí del riu Xingu. Vaig recordar que

abans la gent anava cap a la ciutat i durant el camí només es veien arbres.

Ara les empreses de fusta i els terratinents arraconaran a l'indi prop del riu, amb el cultiu de pastures per al bestiar i les plantacions impregnades de verí. La terra està malmesa. Després de matar la nostra selva, els nostres animals, embrutar els nostres rius i enderrocar els nostres arbres, volen matar el Xingu.

El sol em va despertar jugant en el meu rostre. I el camí del riu va passar per la gran arbreda, i la saba vermella va lliscar pel seu nòdul. Qui va arrencar la pell de la nostra mare? Gemegava la vella senyora amb un sentiment profund de dolor. Em mancaren les paraules. No tenia com explicar el mal que portarà a la terra. Porti la nostra veu als quatre cantons del món, va clamar. El Vent lleuger bufarà fins els timpans de les orelles amigues, ventilà com a final, utilitzant una llengua antiga, mentre les fulles altes intentaven sobrevolar

El nostre poble va intentar cridar contra els negocis dels homes. Portarem la nostra gent a parlar amb els governants blancs. Els nostres Caps del Xingu viatjaren preocupats i indignats cap a Brasília. Jo estava allà i vaig veure tot el que va passar. El Caps dels blancs, amb el cap cot, no volien mirar directament als nostres ulls. Ells van dir que ens consultarien, però ningú fou escoltat.

L'home blanc hauria de saber que res no creix si no es reverencia la vida i la natura. Tot el que passa aquí volarà com el vent que no té fronteres. Recaurà, un dia de tardor, en calor i patiment a altres pobles llunyans del món. El temps de la veritat ha arribat i hi ha una missió en cada estrella que brilla a les ones del riu Xingu apunt per desvetllar els seus misteris, tant en el món dels homes com en la natura.

Jo sóc el Cap Mutua i aquesta és la meva paraula! Aquesta és la meva dansa! I aquest és el meu cant! Portaveu de la nostra tradició, anem a enfortir-nos. Casa d'oració, anem a enfortir-nos. "Bicho"-Esperit, anem a enfortir-nos. "Maracá", anem a enfortir-nos. Vent, anem a enfortir-nos. Terra, anem a enfortir-nos, Riu Xingu! Anem a enfortir-nos!

Porta el meu missatge en les seves ones per tot el món: la terra és font de vida, però necessita de tots nosaltres per a donar vida i fer-ho créixer tot. Quan vostè vegi un reflex més brillant a les aigües d'un riu, d'un llac o d'un mar, és un missatge del lament del Xingu clamant per viure.

Cacique Mutua,

*Xingu, Pará (Brasil) 08 de juny de 2011
Alvorada nº 288*

AGENDA DE LA CAMPANYA 2012

BON VIURE BON CONVIURE SUMAK KAWSAY

Per la campanya d'enguany, comptarem amb la participació de **Xavier Albó**, jesuïta. És doctor en Lingüística-Antropologia i conviu, des de fa molts anys, amb el poble Indígena Bolivià. (veure programa adjunt).

Us indiquem els llocs on està previst que faci xerrades.

DIA	LLOC	ORGANITZA
dimarts 20 de març	Girona	Comissió Agenda Llatinoamericana
dimecres 21 de març	Tarragona	Comitès Oscar Romero de Tarragona
dijous 22 de març	Santa Margarida de Montbui	Baula - Comitès Oscar Romero
divendres 23 de març	Manresa	Justícia i Pau - Ass. Araguaia amb el bisbe Casaldàliga - Alternativa3
diumenge 25 de març	Barcelona	Trobada central

Per a més informació podeu posar-vos en contacte amb les entitats organitzadores.

Dins de la campanya d'enguany, **us convidem al passi del Documental** sobre Amayuelas, una experiència del BON VIURE I BON CONVIURE:

LA TIERRA ASOMA

Amb la participació d'**Agustí Corominas** director del documental.

Sinopsi: "En una època en què les multinacionals volen acaparar les terres i el domini sobre els recursos naturals: aigua, llavors, coneixements... en un poble castellà, Amayuelas, fa més de 20 anys que lluiten per recuperar la vida dels pobles i els coneixements dels pagesos. Una recuperació que es fa mitjançant activitats econòmiques, sostenibles i el respecte a la naturalesa i medi ambient. Dia a dia els seus habitants construeixen la utopia que un món millor és possible i en aquest nou món la terra i els pagesos han de tenir la seva paraula."

Lloc: Rivadeneyra 6, 3r. Pis (al costat de plaça Catalunya)

Dia: 8 de març a les 19'30.

Us hi Esperem!